

О П Р Е Д Е Л Е Н И Е

№ 934

гр.София, 27.02.2025 год.

Върховният касационен съд на Република България, Четвърто гражданско отделение, в закрито заседание на двадесет и пети февруари през две хиляди двадесет и пета година в състав:

ПРЕДСЕДАТЕЛ: Владимир Йорданов

ЧЛЕНОВЕ: Димитър Димитров

Хрипсима Мъгърдиян

като разгледа докладваното от съдия Хрипсима Мъгърдиян гр.дело №3502 по описа за 2024 година, за да се произнесе взе предвид следното:

Производството е по чл. 274, ал. 3 ГПК.

Образувано е по частна касационна жалба на ищеца Комисия за отнемане на незаконно придобито имущество срещу определение № 194 от 23.04.2024 год., постановено по ч. гр. дело № 131/2024 год. по описа на Апелативен съд – Бургас, с което е оставена без уважение частната жалба на ищеца срещу определение № 69 от 09.01.2024 год., постановено по гр. дело № 1762/2021 год. по описа на Окръжен съд – Бургас, в частта му, в която е оставено без уважение искането на ищеца за изменение по постановеното по делото решение № 1036 от 05.10.2023 год. в частта му за разноските.

Частната касационна жалба е процесуално допустима, тъй като е подадена в законоустановения срок от надлежна страна и срещу подлежащо на касационно обжалване определение на въззивния съд. В жалбата се излагат оплаквания за неправилност на обжалваното решение поради нарушение на материалния закон, съществено нарушение на съдопроизводствените правила и необоснованост – касационни основания по чл. 281, т. 3 ГПК.

В изложението на касатора по чл. 284, ал. 3, т. 1 ГПК като общи основания по чл. 280, ал. 1 ГПК за допускане на касационно обжалване са формулирани следните правни въпроси:

1/ Необходимо ли е да бъдат събрани по надлежния ред доказателства в производството относно твърдението на процесуалния представител на страната за нейната материална затрудненост, за да бъде уважено искането за присъждане на адвокатско възнаграждение на основание чл. 38, ал. 2 ЗА?

2/ Коя от страните в процеса /ищецът или ответникът/ носи доказателствената тежест да установи наличието или липсата на материална затрудненост на ответника, което е основание за искането на процесуалния представител на ответника да му бъде присъдено възнаграждение на основание чл. 38, ал. 2 вр. с чл. 38, ал. 1, т. 2 ЗА?

3/ Длъжен ли е въззивният съд да обоснове решението си, като обсъди всички доказателства по делото и посочи кои релевантни за спорното право факти счита за установени и кои намира за недоказани?

4/ Длъжен ли е въззивният съд при разглеждане на спора да обсъди всички релевантни и допустими доказателства, възражения и твърдения на страните, както и да обсъди всички наведени от страните доводи, като изложи съображения кои от тях намира за неоснователни и защо?

5/ Въз основа на какви критерии следва да се извършва преценка за фактическата и правна сложност на делото при направено възражение по чл. 78, ал. 5 ГПК?

Касаторът навежда допълнително основание за допускане на касационно обжалване по чл. 280, ал. 1, т. 1 ГПК, като поддържа, че поставените въпроси са разрешени от въззивния съд в противоречие с практиката на ВКС, обективизирана в съдебните актове, цитирани в изложението.

Първите два въпроса са поставени в контекста на оплакванията на касатора, че неправилно въззивният съд е счел за достатъчни за уважаване на искането по чл. 38, ал. 2 ЗА изявленията за наличието на конкретно основание за оказване на безплатна помощ по чл. 38, ал. 1 ЗА, тъй като те обвързват съда и той не дължи проверка за съществуването на конкретната хипотеза, третият и четвъртият от въпросите – че въззивният съд не е обсъдил възражението на ищеца, основано на разпоредбата на чл. 119, ал. 1 ЗПКОНПИ и на установеното по делото имуществено състояние на ответниците, сочещо, че те не могат да бъдат определени като материално затруднени лица, а петият въпрос – че въззивният съд не е съпоставил размера на адвокатското възнаграждение с правната и фактическа сложност на делото и не е съобразил разпоредбата на чл. 7, ал. 2, т. 5 от Наредба № 1 от 09.07.2004 год. за минималните размери на адвокатските възнаграждения в редакцията ѝ към момента на сключването на договорите за правна защита и съдействие между ответниците и упълномощения от тях адвокат.

Ответниците по частната касационна жалба З. Д. И., В. К. И. и „Електро Систем Инженеринг“ ООД излагат съображения, че не са налице основания за допускане на касационно обжалване, евентуално – доводи за неоснователност на жалбата. Поддържат, че първите два въпроса в изложението са разрешени от въззивния съд в съответствие с практиката на ВКС, която е цитирана в подадения от тях отговор.

За да постанови обжалваното определение, въззивният съд е приел, че с решение № 1036 от 05.10.2023 год., постановено по гр.дело № 1762/2021 год. по описа на Окръжен съд – Бургас, са отхвърлени предявените иски от Комисията за отнемане в полза на държавата на незаконно придобито имущество от З. Д. И., В. К. И. и „Електро Систем Инженеринг“ ООД на стойност 236 546.87 лв. и ищецът е осъден да заплати на ответниците направените разноски по делото в размер на 1 605 лв. и на адвокат Г. Г. сумата от 14 111.87 лв., представляваща адвокатско възнаграждение за оказана безплатна правна помощ. Счел е за неоснователно оплакването в частната жалба за недължимост на възнаграждението на процесуалния представител на ответниците. Изложил е съображения, че за присъждане на адвокатско възнаграждение по реда на чл. 38, ал. 2 от Закона за адвокатурата /ЗА/ е достатъчно по делото да се представи договор за правна защита и съдействие, в който да е посочено, че упълномощеният адвокат оказва безплатна правна помощ на някое от основанията по т. 1 – 3 на чл. 38, ал. 1 ЗА, както и че не е необходимо страната или адвокатът ѝ да доказват съответното основание за оказване на безплатна правна помощ – че лицето е от кръга на лицата, които имат право на безплатна правна помощ съгласно чл. 38, ал. 1, т. 1 – 3 ЗА. Във връзка с размера на възнаграждението, като се е позовал на даденото тълкуване в решението на СЕС от 25.01.2024 год. по дело № С-438/22/, е приел, че съдът не е обвързан от размерите на адвокатските възнаграждения, определени в Наредба №1/2004 год. при определяне на отговорността за разноски, в случай на възражение за прекомерност от ищеца и при преценка относно размера на адвокатското възнаграждение в тази връзка следва да съобрази конкретно вида на спора, фактическата и правна сложност на делото и обема на процесуалните действия. Съгласно чл. 36, ал. 1 ЗА, адвокатът има право на възнаграждение за своя труд, което съгласно ал. 2 на същата норма се определя в договор с клиента и размерът му трябва да бъде справедлив и обоснован. Справедливо е възнаграждение, което съответства на високите изисквания за упражняване на адвокатската професия по глава II от ЗА. Обосновано е възнаграждение, което съответства на извършената дейност при отчитане на действителната правна и фактическа сложност на делото, многобройността на процесуалните действия, продължителността на процеса и значимостта на защитата за интересите на представлявания. Въззивният съд е приел, че в случая процесуалният представител на ответниците е депозирал отговор на исковата молба, в който са изложени и доказателствени искания, депозирал е две становища по искания на ищеца с допълнителни въпроси към назначената по делото съдебно-техническа експертиза и съдебна автотехническа експертиза, подал е молба с допълнителни доказателствени искания и молба с въпроси към допуснат по делото

до разпит по делегация свидетел и е представлявал страните в четири открити съдебни заседания по делото. Посочил е, че общата продължителност на процеса надхвърля 2 години, което обосновава извод за продължителност на ангажимента на адвоката.

В обобщение въззивният съд е формирал извода, че определеното от предходната инстанция възнаграждение на процесуалния представител на ответниците съответства на спецификата на производството по ЗПКОНПИ, сочеща фактическа и правна сложност, надвишаваща обичайната и вида и броя на процесуалните действия, извършени от адвоката в производството и не са налице основания за намаляването му.

С тези мотиви е потвърдено първоинстанционното определение, в частта му, в която е оставено без уважение искането на ищеца по чл. 248, ал. 1 ГПК за изменение на постановеното по делото решение в частта му за разноските.

Настоящият съдебен състав намира, че първите два формулирани в изложението на касатора въпроси, които съобразно правомощията на ВКС /т. 1 от Тълкувателно решение № 1 от 19.02.2010 г. на ВКС по т. д. № 1/2009 г., ОСГТК/ следва да бъдат обобщени и уточнени до това дали съдът има право на преценка дали са налице обстоятелствата за предоставяне на безплатна правна помощ по чл. 38, ал. 1 ЗА при направено искане по чл. 38, ал. 2 ЗА или те са предоставени единствено на договарящите се и не подлежат на проверка от съда, обуславят правните изводи на въззивния съд, което обосновава наличието на основание за допускане на касационно обжалване. По този въпрос обаче е налице противоречива практика на тричленни състави на ГК на ВКС, изразена в определения по чл. 274, ал. 3 ГПК.

В посоченото от касатора определение № 369 от 29.01.2024 год. на ВКС по ч. гр. дело № 184/2024 год., IV г. о., ГК, по поставения въпрос дали е необходимо да бъдат събрани надлежни доказателства в производството относно твърдението на процесуалния представител на страната за нейната материална затрудненост, за да бъде уважено искането за присъждане на адвокатско възнаграждение на основание чл. 38, ал. 2 вр. с чл. 38, ал. 1, т. 2 ЗА, е прието, че за да възникне правото на адвоката на възнаграждение в хипотезата на безплатно оказана адвокатска помощ и съдействие, предпоставките са: да е оказана безплатно адвокатска помощ на лице, попадащо в някоя от посочените в закона категории лица, и в съответното производство насрещната страна да е била осъдена за разноски. Липсата на предпоставките на чл. 38, ал. 1, т. 2 ЗА в конкретния случай е обоснована от съдебния състав с нормата на чл. 119, ал. 1 ЗПКОНПИ и установеното по делото имуществено състояние на ответниците, което не може да ги определи като материално затруднени лица.

В служебно известното на настоящия съдебен състав определение № 163 от 13.06.2016 г. на ВКС по ч. гр. д. № 2266/2016 г., I г. о., ГК, по поставените въпроси необходимо ли е да бъдат събрани по надлежния ред доказателства в производството относно твърдението на процесуалния представител на страната за нейната материална затрудненост, за да бъде уважено искането за присъждане на адвокатско възнаграждение на основание чл. 38, ал. 2 ЗА и коя от страните в процеса носи доказателствената тежест да установи наличието или липсата на материална затрудненост на страната, за която се твърди, че е получила безплатна адвокатска помощ, даваща основание за искането на процесуалния представител на тази страна да иска присъждане на възнаграждение по реда на чл. 38, ал. 2 вр. с чл. 38, ал. 1, т. 2 ЗА, е прието, че преценката за материална затрудненост при произнасяне по искане за присъждане на адвокатско възнаграждение на основание чл. 38, ал. 2 ЗА следва да бъде направена с оглед конкретните данни по делото, като при липса на спор между страните достатъчно доказателство за осъществяване на основанията по чл. 38, ал. 1, т. 1-3 ЗА за безплатна правна помощ представляват съвпадащите волеизявления на страните по договора за правна помощ, респ. изявлението на представляваната страна или нейния процесуален представител, ако такъв договор не е представен. Противната страна в производството, която по правилата на чл. 78 ГПК следва да заплати направените по делото разноски, разполага с процесуалната възможност да оспори твърденията за осъществяване на безплатна правна помощ по реда на чл. 248 ГПК с искане за изменение на постановения съдебен акт в частта му за разноските, като носи и тежестта да установи, че предпоставките за предоставяне на безплатна правна помощ не са налице.

Различно е становището, възприето в посоченото от ответниците по частната касационна жалба определение № 515 от 02.10.2015 год. на ВКС по ч. т. дело № 2340/2015 год., I т. о., ТК и в служебно известното на настоящия състав определение № 213 от 31.05.2021 г. на ВКС по ч. т. д. № 997/2021 г., I т. о., ТК, в които по поставените идентични въпроси за предпоставките и фактическия състав на чл. 38, ал. 2 ЗА вр. с чл. 38, ал. 1, т. 2 ЗА, при който на адвоката, оказал безплатна правна помощ, се присъжда адвокатско възнаграждение и дали липсата на договор за правна помощ, въпреки че е оказана безплатна такава, е пречка за присъждането на възнаграждение по чл. 38, ал. 2 ЗА, е прието, че съгласно мотивите към т. 1 на Тълкувателно решение № 6/2012 год. на ОСГТК на ВКС, договорът за адвокатска услуга се сключва между клиент и адвокат, а писмената форма е за доказване. Следователно, липсата на писмен договор не е пречка да бъде удостоверено в процеса постигнатото съгласие, че учредената с пълномощното процесуална представителна власт за адвокатска защита ще бъде предоставена безплатно. Последното обстоятелство

– договарянето на осъществяваната правна помощ като безплатна не се презюмира, а следва да бъде установено от данните по делото. Изявленията за наличието на конкретно основание за оказване на безплатна правна помощ по чл. 38, ал. 1 ЗА обвързват съда и той не дължи проверка за съществуването на конкретната хипотеза. Достатъчно за уважаване на искането по чл. 38, ал. 2 ЗА е: правна помощ по делото да е осъществявана без данни за договорен в тежест на доверителя размер на възнаграждението по чл. 36, ал. 2 ЗА; заявление, че предоставената правна помощ е договорена като безвъзмездна и липса на данни, които да го опровергават; отговорност за насрещната страна за разноски, съобразно правилата на чл. 78 ГПК.

Също така в служебно известното на настоящия състав определение № 654 от 27.11.2020 г. на ВКС по т. д. № 720/2020 г., II т. о., ТК, по поставения въпрос може ли, при направено възражение от ответната страна, че представляваната от адвоката друга страна не е материално затруднена, съдът да откаже присъждане на адвокатско възнаграждение по реда на чл. 38, ал. 2 ЗА при наличие на договор, с който е уговорено осъществяване на процесуално представителство при условията на чл. 38, ал. 1 ЗА, е прието, че за съда не съществува задължение да извършва проверка дали посоченото в договора за правна защита и съдействие основание за оказване на безплатна адвокатска помощ действително е налице, тъй като право на адвоката е да прецени дали да окаже безплатна помощ по отношение на лицата по чл. 38, ал. 1, т. 1-3 ЗА, за което на основание чл. 38, ал. 2 ЗА се дължи възнаграждение само при благоприятен изход на делото по отношение на представявания. Ето защо при наличие на договор, с който е уговорено осъществяване на процесуално представителство при условията на чл. 38, ал. 1 ЗА, възражението на ответника, че другата страна не е била материално затруднена и е била в състояние да заплати възнаграждение на упълномощения от нея адвокат, не обосновава извод за неоснователност на искането за присъждане на адвокатско възнаграждение.

Тезата, че за да упражни адвокатът правото си по чл. 38, ал. 2 ЗА, е достатъчно да представи сключен със страната договор за правна защита и съдействие, в който да посочи, че договореното възнаграждение е безплатно на основание чл. 38, ал. 1, т. 3, предл. 2 ЗА ЗА, като не се нуждае от доказване обстоятелството, че клиентът е близък на адвоката, е застъпена и в определение № 365 от 17.07.2017 г. на ВКС по ч. т. д. № 894/2017 г., I т. о., ТК.

Наличието на противоречиви разрешения по поставения въпрос, който е от значение за изхода на спора по настоящото дело, дадени от различни тричленни състави на ГК на ВКС в постановени по реда на чл. 274, ал. 3 ГПК съдебни актове /а именно: 1/ съдът извършва преценка за наличието на основанията за оказване на безплатна

правна помощ по чл. 38, ал. 1 ЗА с оглед данните по делото, които го опровергават; 2/ само при наличието на спор между страните съдът извършва преценка за наличието на основанията за оказване на безплатна правна помощ по чл. 38, ал. 1 ЗА и 3/ изявленията за наличието на конкретно основание за оказване на безплатна правна помощ по чл. 38, ал. 1 ЗА обвързват съда и той не дължи проверка за съществуването на конкретната хипотеза/, дава основание на настоящия съдебен състав да отнесе разрешаването му до Общото събрание на Гражданска колегия и Търговска колегия на ВКС, като спре производството по делото.

Предвид изложените съображения, Върховният касационен съд, състав на Четвърто гражданско отделение

О П Р Е Д Е Л И :

ДОПУСКА касационно обжалване на определение № 194 от 23.04.2024 год., постановено по ч. гр. дело № 131/2024 год. по описа на Апелативен съд – Бургас.

ПРЕДЛАГА на основание чл. 292 ГПК на Общото събрание на Гражданска колегия и Търговска колегия на Върховния касационен съд да постанови тълкувателно решение по следния въпрос:

Има ли право съдът на преценка дали са налице обстоятелствата за предоставяне на безплатна правна помощ по реда на чл. 38, ал. 1 от Закона за адвокатурата при направено искане по чл. 38, ал. 2 от същия закон или те са предоставени единствено на договарящите се и не подлежат на проверка от съда?

СПИРА производството по ч. гр. дело № 3502/2024 год. на Върховния касационен съд, Гражданска колегия, Четвърто отделение.

Определението не подлежи на обжалване.

ПРЕДСЕДАТЕЛ: ЧЛЕНОВЕ: 1/ 2/